2022 елның 6 октябрендә Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенең Д 022.006.02 диссертацияләр яклау советында Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты гомуми лингвистика бүлегенең әйдәп баручы фәнни хезмәткәре Мирхәев Рифат Фирдинат улы (фәнни консультанты – филология фәннәре докторы, профессор Йосыпов Феритс Йосыф улы) «XIX гасырның икенче яртысы – XX гасыр башында татар телен функциональ үстерүнең социаль табигате» дигән темага филология фәннәре докторы гыйльми дәрәҗәсенә диссертациясен (фәнни белгечлек 10.02.02 – Россия Федерациясе халыклары телләре (татар теле) уңышлы яклады. 2022 елның **13 октябрендә** шушы ук диссертация советында халык иҗаты бүлеге аспиранты Хөсәенова Гөлнирә Рәзиф кызы (фәнни җитәкчесе – филология фәннәре докторы, доцент, Институтның баш фәнни хезмәткәре Лилия Хатип кызы Мөхәммәтҗанова) «Татар романик дастанында фольклор һәм әдәбиятның үзара бәйләнеше» темасына кандидатлык диссертациясен шулай ук уңышлы яклады.

2022 елның 3–8 октябрендә Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының Сәнгать белеме үзәге хезмәткәрләре Балтач районында фәнни экспедициядә булды. 2022 елдагы соңгы экспедициянең максаты халык һөнәрчелеге һәм кәсепләре, декоратив-гамәли сәнгать торышы, йорт бизәүнең милли һәм җирле үзенчәлекләрен өйрәнү иде. «2014–2022 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү» дәүләт программасын тормышка ашыру кысаларында оештырылган әлеге экспедиция татарлар яши торган Субаш, Югары Кенә, Түбән Кенә, Татар иле, Карадуган, катнаш Чепья, Иске Чепья; удмуртлар яши торган Мельничная һәм Улисьял исемле мари авылларында узды. Сәнгать белеме үзәге мөдире, сәнгать фәннәре докторы Р.Р. Солтанова, фәнни хезмәткәр, сәнгать фәннәре кандидаты Н.В. Герасимова һәм фәнни хезмәткәр А.Ф. Борһанова составындагы галимнәр төркеме районның Туган якны өйрәнү музейлары (Чепья авылында – Халыклар дуслыгы музее, Карадуган авылында – Себер тракты тарихы, балалар бакчасы музейлары, райондагы мәктәпләр, мәдәният йортлары музейлары) коллекцияләрен, шулай ук «Ива мебель» фабрикасы эшләнмәләрен өйрәнде. Эш барышында шулай ук киң җәмәгатьчелек белән очрашулар узды, музейларның фәнни хезмәткәрләре, гамәли сәнгать осталары белән элемтәләр урнаштырылды.

2022 елның 13–14 октябрендә Казанда өч мәйданчыкта «Җәлил укулары – 2022» Бөтенроссия фәнни-гамәли конференциясе оештырылды. Чаралар Муса Җәлил музей-фатирында (Горький ур., 17), Татар әдәбияты тарихы музеенда (Островский ур., 15) һәм Казан федераль университетының Филология һәм мәдәниятара багланышлар институтында (Татарстан ур., 2) уздырылды. Чарада Татар-

стан, Башкортстан, Мәскәү өлкәсе, Кырым, Кабарда-Балкар һәм Оренбург өлкәсе галимнәре катнашты. Конференция көннәрендә шагыйрьләрнең кульъязма дәфтәрләре күргәзмәсе оештырылды, КФУның Филология һәм мәдәниятара бәйләнешләр институтында һәм Муса Җәлил музей-фатирында фәнни секцияләр эшләде, Татар әдәбияты тарихы музеенда татар фронтовик язучылары турында түгәрәк өстәл узды. «Җәлил укулары – 2022» Бөтенроссия фәнни-гамәли конференциясенең нәтиҗәсе буларак, фәнни-тикшеренү эшләре тупланган җыентык дөнья күрде.

2022 елның 22 октябрендә Түбән Камада Татарстанның халык шагыйре, Татарстан Республикасының Габдулла Тукай исемендәге Дәүләт премиясе лауреаты Разил Вәлиевкә 75 яшь тулу уңаеннан әдәби кичә үткәрелде. Кичәдә Татарстанның танылган язучылары һәм артистлары чыгыш ясады. Алар арасында Ркаил Зәйдулла, Марсель Галиев, Рәдиф Гаташ, Вахит Имамов, Газинур Морат, Алмаз Хәмзин, Факил Сафин һ.б. бар иде.

2022 елның 19–21 октябрендә Н.П. Огарев исемендәге Мордва дәүләт университеты базасында «Идел буе этномәдәнияте: үткән, бүгенге, киләчәкнең мәдәни константалары» Бөтенроссия фәнни-гамәли конференциясе узды. Саранск, Архангельск, Йошкар-Ола, Казан, Самара, Ханты-Мансийск һәм Россиянең башка шәһәрләреннән килгән белгечләрне берләштергән әлеге конференция барышында галимнәр Идел буе халыкларының традицион мәдәниятләрен үстерү мәсьәләләре буенча фикер алыштылар. Чарада Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының Сәнгать үзәге мөдире, сәнгать фәннәре докторы Р.Р. Солтанова катнашты, Таң Еникеев иҗаты мисалында татар этнографик төркемнәренең традицион мәдәниятен татар сәхнәсендә чагылдыру тәҗрибәсенә багышланган доклад белән чыгыш ясады.

2022 елның 22 октябрендә Габдулла Тукай исемендәге Татар дәүләт филармониясендә узган гала-концертта Илһам Шакиров исемендәге «Татар моңы» Халыкара яшь башкаручылар телевизион конкурсына нәтиҗә ясалды. Концертта бәйгенең лауреатларын һәм җиңүчеләрен бүләкләделәр. Конкурсның максаты – татар халык җырларын һәм татар композиторларының әсәрләрен пропагандалау, яшьләрнең игътибарын милли-мәдәни кыйммәтләргә җәлеп итү, талантлы яшь башкаручыларны ачыклау һәм ярдәм итү, аларның иҗади потенциалын үстерү. Конкурсның географиясе: Англия, Чехия, Польша, Черногория, Бельгия, Кытай, Финляндия, Украина, Үзбәкстан, Казакъстан, Кыргызстан, Таҗикстан, Россия. Конкурсны гамәлгә куючы – Татарстан Президенты каршындагы мәдәниятне үстерү фонды, Бөтендөнья татар конгрессы, «Салават» эстрада җыр театры. Конкурсны оештыручы – Габдулла Тукай исемендәге Татар дәүләт филармониясе.

2022 елның 26 октябрендә Чиләбе өлкәсенең Мияс шәһәрендә күренекле мәгърифәтче

Мифтахетдин Акмулланың иҗади мирасына багышланган II төбәкара конференция узды. «Акмулла укулары» дип аталган әлеге чарада Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты галимнәре дә катнашты. Татарстан галимнәре конференциянең пленар утырышында шагыйрьнең иҗаты (филология фәннәре кандидаты, ТӘһСИнең өлкән фәнни хезмәткәре Марсель Ибраһимов), аның XX гасыр әдәби процессына йогынтысы (филология фәннәре кандидаты, ТӘһСИнең өлкән фәнни хезмәткәре Ләйсән Надыршина) турында чыгыш ясадылар, конференциядә катнашучыларны М. Акмулланың иҗатын өйрәнү тарихы, аның тормышына һәм иҗатына багышланган яңа басмалар белән таныштырдылар (филология фәннәре докторы, ТР ФА Татар энциклопедиясе һәм төбәкне өйрәнү институты баш фәнни хезмәткәре Рамил Исламов). Чиләбе өлкәсенең Татар конгрессына Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының соңгы елларда чыккан басмалары бүләк ителде.

2022 елның 26 октябрендә Г. Тукайның Казандагы әдәби музее тарафыннан, Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты белән берлектә, Филология фәннәре докторы, профессор, Татарстан Республикасының атказанган фән эшлеклесе Резеда Кадыйр кызы Ганиеваның тууына 90 ел тулу уңаеннан «Әдәбият фәне маягы» дип исемләнгән әдәби-музыкаль кичә оештырылды. Чара Габдулла Тукай әдәби музеенда узды. Анда филология фәннәре докторы, профессор, ТР Фәннәр академиясе вице-президенты Д.Ф. Заһидуллина, филология фәннәре докторы, ТӘһСИнең әдәбият белеме бүлеге мөдире Ә.М. Закирҗанов, филология фәннәре кандидаты, милли мәгариф бүлегенең әйдәп баручы фәнни хезмәткәре Д.М. Абдуллина, танылган әдәбият галиме, профессор З.З. Рәмиев, КФУ профессорлары Х.Й. Миңнегулов һәм Т.Н. Галиуллин, ТР Дәүләт Советы депутаты, Татарстанның халык артисты Р.Ч. Төхфәтуллин, әдәбият белгечләре, татар теле һәм әдәбияты укытучылары һ.б. катнашты. Чыгыш ясаучылар Р.К. Ганиева турында истәлекләре белән уртаклашты, галимәнең татар әдәбият фәнен үстерүгә керткән өлеше һәм аның дәвамчылары турында сөйләде, кичәдә шулай ук әдәбият белеменең перспективалары турында фикер алышынды.

2022 елның 27 октябрендә Оренбургның туган якны өйрәнүчеләр җәмгыяте оешуга бәйле рәвештә үткәрелгән конференция кысаларында Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының кайбер фәнни хезмәтләре тәкъдим ителде. Чара «Оренбург татар милли-мәдәни автономиясе» төбәк иҗтимагый оешмасы тарафыннан оештырылган иде. Х. Ямашев исемендәге Оренбург өлкә китапханәсенә җыелган татар җәмәгатьчелеге, галимнәр, туган якны өйрәнүчеләр хөкеменә Институтның фәнни хезмәткәре Венер Усмановның «Татар Каргалысы эпиграфик һәйкәлләре»

һәм Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты галимнәренең коллектив хезмәте булган «Милли-мәдәни мирасыбыз: Оренбург өлкәсе татарлары» (Казан, 2016. 360 б.) басмалары тәкъдим ителде. Алар турында ТӘһСИнең фәнни хезмәткәре Венер Усманов, филология фәннәре кандидаты, Институтның өлкән фәнни хезмәткәре Нуридә Насыйбуллина сөйләде, Х. Ямашев исемендәге Оренбург өлкә китапханәсенә Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтында әзерләнгән һәм нәшер ителгән китапларны бүләк итеп тапшырды.

2022 елның 1 ноябрендә «2014–2022 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү» Татарстан Республикасы дәүләт программасы кысаларында Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты хезмәткәрләре тарафыннан 1–9 сыйныфлар өчен эшләнгән «Туган тел (татар теле)» фәне буенча яңа буын укыту-методик комплектларын мәктәпләрдә куллану рәсми рәвештә рөхсәт ителде. Дәүләт аккредитациясе булган башлангыч, төп гомуми, урта гомуми белем бирү программаларын тормышка ашырганда куллануга рөхсәт ителгән дәреслекләрнең федераль исемлеге һәм дәреслекләрне куллану сроклары Россия Федерациясе Мәгариф министрлыгының агымдагы елның 21 сентябрендәге 858 нче боерыгы белән расланды.

2022 елның сентябрь-ноябрь айларында Ш.З. Закиров исемендәге «Идел-йорт 2022» XXII төбәкара театр коллективлары конкурсы оештырылды. Бәйгедә Россия төбәкләреннән (Башкортстан, Чувашия, Пермь, Санкт-Петербург, Оренбург, Удмуртия, Ульяновск өлкәсе, Төмән, Самара, Түбән Новгород, Чиләбе) 15 театр коллективы катнашты. Шуларның уникесе финалга узды. Җиңүче коллективларның исемнәре 26 декабрь көнне Г. Камал исемендәге Татар дәүләт академия театрында узачак гала-концертта игълан ителде.

2022 елның 1 ноябрендә гомуми белем бирү өлкәсендә укыту-методик һәм фәнни басмаларны сертификацияләү органы белән Төбәкара инновацион технологияләр үзәге тарафыннан шушы елның 1 февраленнән 31 октябренә кадәр үткәрелгән иң яхшы дәреслек, уку әсбабы һәм монографиягә (РИНЦ индексациясе белән) IX Бөтенроссия инновацион иҗтимагый конкурсына йомгак ясалды. Әлеге конкурста «Югары уку йортлары һәм югары уку йортыннан соңгы белем бирү йортлары өчен иң яхшы дәреслек (уку әсбабы)» номинациясендә Татарстан галимнәренең «Татарстан Республикасында мелиоратив игенчелекне инновацион үстерүне фәнни тәэмин итү» хезмәте җиңү яулады. Әлеге фәнни хезмәт шулай ук «Җәмгыять тарафыннан танылган хезмәт» номинациясендә Бөтенроссия конкурсының җиңүчесе дип билгеләнде.

2022 елның 3 ноябрендә Казанның Яңа татар бистәсе

зиратында татар язучысы, тел галиме, тарихчы, фольклорчы Гали Мөхәммәтшакир улы Рәхим җирләнгән урынга мемориаль такта куелды. Чарада Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе галимнәре, югары уку йортдары укытучылары, журналистлар һәм киң җәмәгатьчелек катнашты.

2022 елның 10 ноябрендә Г. Тукайның Казандагы әдәби музеенда галим һәм педагог Хуҗа Бәдигыйның тууына 135 ел тулуга багышланган «Тукайдан алган фатиха белән» кичәсе оештырылды. Чарада Х. Бәдигыйның тормыш юлы, фәнни һәм педагогик эшчәнлеге турында Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенең Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты галимнәре, Хуҗа Бәдигыйның Санкт-Петербург, Яшел Үзән, Казанда яшәүче туганнары чыгыш ясады. Институтның халык иҗаты бүлеге мөдире, филология фәннәре кандидаты Ильмир Ямалтдинов, Х. Бәдигыйның фольклористика өлкәсендәге эшчәнлеген анализлап, аның хезмәтләренең татар фольклористикасы тарихында тоткан урынын югары бәяләде. Х. Бәдигыйның лингвистика өлкәсендәге фәнни эшчәнлеге, татар тел белеменә керткән өлеше турында гомуми лингвистика бүлегенең өлкән фәнни хезмәткәре, филология фәннәре кандидаты Энҗе Кадыйрова сөйләде.

2022 елның 14 ноябрендә Россия Фәннәр академиясенең Урал бүлекчәсендә (Тубыл шәһәре)» күренекле этнограф, Себер татарлары тарихы буенча саллы хезмәтләр авторы, тарих фәннәре докторы Фоат Вәлиевнең туган көне уңаеннан багышланган «Вәлиев укулары» узды. Филология фәннәре кандидаты, Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенең Г. Ибраһимов исемендәгеТел, әдәбият һәм сәнгать институты директоры урынбасары Олег Хисамов, филология фәннәре докторы, халык иҗаты бүлегенең баш фәнни хезмәткәре Илсөяр Закирова, филология фәннәре кандидаты, лексикология һәм диалектология бүлегенең өлкән фәнни хезмәткәре Алинә Хөсәенова Тубыл шәһәрендә узган әлеге чарада катнашып кайтты. 14 ноябрьдә шушы чара кысаларында И.Г. Кадыйровның 2021 елда Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты тарафыннан нәшер ителгән «Татар халкының туй җырлары. Себер ареалы» китабы да тәкъдим ителде, басманы эшләү үзенчәлекләре турында Илсөяр Закирова сөйләде. 15 ноябрьдә Төмән дәүләт университетының Д.И. Менделеев исемендәге Тубыл педагогия институты студентлары алдында Көнбатыш Себер территориясендә комплекслы фәнни экспедиция составында эшләгән галимнәр чыгыш ясап, фәнни эзләнүләренең нәтиҗәләре белән таныштырдылар. Филология фәннәре кандидаты, ТӘһСИнең фән буенча директор урынбасары Олег Хисамовның бу чарадагы чыгышы Көнбатыш Себернең төрки-татар топонимик системасына багышланган иде; филология фәннәре кандидаты, институтның өлкән фәнни хезмәткәре Алинә Хөсәенова «Милли-мәдәни мирас: Себергә фәнни экспедицияләр эзләре буенча» дигән темага чыгыш ясады.

2022 елның 14–19 ноябрендә Казан федераль университетында III Казан халыкара лингвистик саммит узды. Чарада 700 дән артык кеше катнашты. Саммитның игътибар үзәгенә төрле телләрне укыту проблемалары, лингвистиканың психология, медицина, программалаштыру һәм сәясәт белән бәйләнеше, дөнья җәмгатьчелегенең бүгенге үсеш этабында тел белгечләренең бурычлары кебек тел мәсьәләләре куелды. Быелгы Халыкара саммит – 200 ел элек салынган традицияләрнең хәзерге буын лингвистлары һәм филологлары тарафыннан уңышлы дәвам ителүенең ачык дәлиле.

2022 елның 16–17 ноябрендә Россия Президенты каршындагы Милләтара мөнәсәбәтләр советының 10 еллыгына багышланган «Россия: бердәмлек һәм күптөрлелек» Бөтенроссия фәнни-гамәли конференциясе узды. Чара Россия Федерациясе Президенты каршындагы Милләтара мөнәсәбәтләр советы, Россия Федерациясе Мәгариф министрлыгы һәм Милләтләр эшләре буенча федераль агентлык тарафыннан оештырылган иде. Конференциядә дәүләт хакимияте органнары вәкилләре, фән һәм мәгариф оешмалары хезмәткәрләре, иҗтимагый-сәяси өлкәнең аерым тармакларыннан экспертлар катнашты. Эш Россия Федерациясе дәүләт милли сәясәтенең максатлары, өстенлекле бурычлары һәм юнәлешләрен исәпкә алып билгеләнгән сигез секциядә оештырылды. Конференциядә Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының милли мәгариф бүлеге мөдире, филология фәннәре кандидаты Гөлназ Мөхәрләмова «Россиянең этномәдәни һәм тел күптөрлелеген саклау» секциясендә Татарстан Республикасында татар теле мисалында Россия Федерациясе халыкларының туган телләрен саклау һәм үстерү барышына фәнни һәм фәнни-методик ярдәм итү үзенчәлекләрен яктыртуга багышланган доклад белән чыгыш ясады.

2022 елның 17 ноябрендә Россия Фәннәр академиясе һәм Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе академигы, дөньякүләм танылган астрофизик, Россия Фәннәр академиясенең космик тикшеренүләр институтында бүлек мөдире, Макс Планк җәмгыяте Астрофизика институтының директор-эмериты, Принстонда урнашкан Перспектив тикшеренүләр институты профессоры Рәшит Али улы Сөнәев Макс Планк исемендәге медаль белән бүләкләнде.

2022 елның 23–25 ноябрендә Уфа фән һәм технологияләр университетының Стәрлетамак филиалында татар һәм чуваш филологиясе кафедрасы оешуга 25 ел тулуга багышланган «XXI гасырда төрки филология: проблемалар һәм перспективалар» дип аталган Бөтенроссия фәнни-гамәли конференциясе узды. Аның эшендә Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенең Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының инновация эшчәнлеге һәм тышкы элемтәләр буенча директор урынбасары, филология фәннәре кандидаты Алсу Шәрипова һәм әдәбият белеме бүлеге мөдире, филология фәннәре докторы Әлфәт Закирҗанов катнашып,

пленар докладлар белән чыгыш ясады. Чара кысаларында шулай ук Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының фәнни басмалары тәкъдим ителде. Уфа фән һәм технологияләр университеты Стәрлетамак филиалының татар һәм чуваш филологиясе кафедрасына, Башкортстан Республикасы татарлары конгрессының Стәрлетамак шәһәр бүлекчәсенә, Стәрлетамак шәһәр округының 5 нче гимназиясенә ТӘһСИнең соңгы елларда дөнья күргән басмалары бүләк итеп тапшырылды.

2022 елның 25–27 ноябрендә узган Дөньякүләм «Татарча диктант» акциясендә 31 ил һәм Россия Федерациясенең 74 төбәгендә 1 106 827 кеше катнашты. Акциянең рәсми сайты (https://diktant.tatar/) чыганагыннан алынган мәгълүмат буенча, быел дөнья буйлап 5 меңнән артык диктант мәйданчыгы оештырылган, шуның 2 меңнән артыгы – Татарстан Республикасында. Акция үзенең татарча язу дәрәҗәсен тикшереп карарга теләгән һәм туган теленең язмышына битараф булмаган замандашларыбыз өчен булдырылды. Акцияне оештыручылар: Бөтендөнья татар яшьләре форумы, Бөтендөнья татар конгрессы Башкарма комитеты, Казан (Идел буе) Федераль университеты, Филология һәм мәдәниятара багланышлар институты, «Яңа гасыр» телерадиокомпаниясе, Татарстан Республикасының Яшьләр эшләре министрлыгы.

2022 елның 30 ноябрендә «Шәҗәрә – Моя родословная» Бөтенроссия фестиваль-бәйгесенең финалы узды. Бәйге Бөтендөнья татар конгрессы, Татарстан Республикасы муниципаль районнарының мәгариф һәм мәдәният бүлекләре белән берлектә икенче ел рәттән үткәрелә. Быел әлеге бәйгедә катнашу өчен Татарстан Республикасы районнарыннан һәм Россия Федерациясе төбәкләреннән барлыгы 150 гариза кабул ителгән. Шуның 37 се финалга узды. Финалистларның унысы (нигезләмә буенча) җиңүче дип табылган. Сигез катнашучы жюриның махсус бүләгенә лаек булды.

2022 елның 1 декабрендә Ташкентта Мирзо Улугбәк исемендәге Үзбәкстан милли университетында Казан федераль университеты каршындагы Каюм Насыйри институтының белем бирү һәм мәдәният үзәге ачылды. Үзәкне ачу тантанасы Үзбәкстан Республикасында Татар мәдәнияте көннәре кысаларында узган. Анда Үзбәкстан Милли университеты ректоры Иском Маджидов, Татарстан мәгариф һәм фән министры Илсур Һадиуллин, КФУның Филология һәм мәдәниятара багланышлар институты директоры Рәдиф Җамалетдинов, КФУның Каюм Насыйри институты директоры Әлфия Йосыпова, студентлар һәм укытучылар, Ташкенттагы татар диаспорасы вәкилләре катнашкан. Узган елларда Каюм Насыйри институты базасында Астанада (Казакъстан), Бишкәктә (Кыргызстан Республикасы), Мәскәү, Санкт-Петербург, Екатеринбург, Уфа, Самара, Пенза, Чабаксар, Ульяновск, Тубыл шәһәрләрендә һәм Пермь краенда унике белем бирү һәм мәдәният үзәге ачылган.

2022 елның 2–3 декабрендә Уфада Россия халыклары мәдәни мирасы елына багышланган чаралар кысасында «Фольклор һәм әдәбият традицияләре: кичә, бүген, иртәгә» исемле Халыкара фәнни конференция узды. Төп оештыручылар – А.М. Горький исемендәге Дөнья әдәбияты институтының Фольклор, Россия һәм СНГ халыклары әдәбияты бүлекләре һәм Акмулла исемендәге Башкорт дәүләт педагогика университеты. Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты галимнәре филология фәннәре докторлары Л.Х. Мөхәммәтҗанова, Л.Х. Дәүләтшина, филология фәннәре кандидаты Р.Ф. Сафиуллина әлеге конференциядә онлайн катнашып, фәнни докладлар белән чыгыш ясадылар.

2022 елның 4 декабрендә Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтында киез һәм ефәктән тегелгән татар халык стилендәге костюмнар тәкъдим ителде. Чарада Татарстан Республикасы «Киез НУР» төбәк иҗтимагый оешмасы осталарының Президент мәдәни инициативалар фонды ярдәмендә гамәлгә ашырыла торган проект кысаларында ясалган эшләнмәләре күрсәтелде. Билгеле булганча, «Киез НУР» оешмасы үзенең эшен институтның Сәнгать белеме үзәге белән тыгыз хезмәттәшлектә алып бара. Чара кысаларында татар халкы өчен традицион булган бу шөгыль белән якыннанрак танышырга теләүчеләр өчен киез басу техникасын үзләштерү буенча мастер-класс уздырылды.

2022 елның 4 декабрендә Татар китабы йортында XXII «Иделем акчарлагы» яшь язучылар бәйгесе җиңүчеләрен тәбрикләү тантанасы узды. Конкурсны оештыручылар: Татарстан Республикасы Яшьләр эшләре министрлыгы, Татар федераль милли-мәдәни автономиясе, «Идел» яшьләр үзәге. Бәйгегә Россия Федерациясе төбәкләреннән һәм Татарстан районнарыннан 375 эш кабул ителгән иде. Әлеге эшләрне язучы, шагыйрьләрдән торган мөхтәрәм жюри бәяләде. Гран-прига Балтач районыннан Гөлназ Әхмәдиева лаек булды.

2022 елның 5–11 декабрендә Казанда «Һөнәр» XIV Бөтенроссия яшь режиссура фестивале узды. Фестиваль кысаларында Татарстан, шулай ук Владимир, Чиләбе һәм Санкт-Петербург театрлары алып килгән 23 спектакль тәкъдим ителде. Фестивальнең төп мәйданчыклары Казан театрлары булды, ә Чаллы һәм Әлмәт драма театрлары спектакльләрне үз мәйданчыкларында күрсәтте.

2022 елның 7 декабрендә Татарстан Республикасы Дәүләт Советында татар телендәге мәгълүмати күрсәткечләрдә хаталарны ачыклау буенча бәйгегә йомгак ясау тантанасы булды. Чарада Татарстан Республикасы Дәүләт Советы Рәисе урынбасары, Татарстан Республикасы Президенты каршындагы татар телен һәм Татарстанда яшәүче халыклар вәкилләренең туган телләрен саклау, үстерү мәсьәләләре комиссиясе рәисе Марат Әхмәтов, Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил Сәрия

Сабурская, Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты директоры Ким Миңнуллин, Татарстан Республикасы Дәүләт Советының Бюджет, салымнар һәм финанслар комитеты рәисе урынбасары, комиссия әгъзасы Камил Нугаев катнашты. Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты директоры Ким Миңнуллин тантанада чыгыш ясап, татар атамаларындагы хаталарны ачыклауга гражданнарны җәлеп итү кешеләрнең тел чисталыгы һәм аны яклау белән кызыксынуын күрсәтә, дигән фикер белдерде.

2022 елның 8–10 декабрендә Казанда «Россия музейларында ислам мирасы» дигән Бөтенроссия конференциясе узды. Фәнни форум Татарстан җирендә ислам динен кабул итүгә 1100 ел тулуга багышланган иде. Ислам тарихы, бүгенге дөньяда ислам сәнгатенең роле, рухи кыйммәтләрне саклау, динара диалог, мөселман мәдәнияте предметларының уникаль коллекцияләре һ.б. темаларга багышланган докладлар белән Мәскәү, Санкт-Петербург, Казан, Азов, Грозный, Саранск, Истанбул, Баку һ.б. шәһәрләрнең музей, архив, китапханә һәм мәгариф учреждениеләре галимнәре, белгечләре чыгыш ясады. Фәнни форум Татарстан Милли музее тарафыннан мәдәният министрлыгы ярдәме белән гамәлгә куелды. Оештыручылары – Ш. Мәрҗани исемендәге Тарих институты, Болгар ислам академиясе һәм Россия ислам институты.

2022 елның 7–9 декабрендә Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенең Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты «Дөньякүләм рухи мәдәният контекстында төрки телле китап» темасына багышланган ел саен уздырыла торган «Татар гыйлеме» Халыкара яшьләр фәнни мәктәбен оештырды. Ел саен үткәрелә торган «Татар гыйлеме» Халыкара яшьләр фәнни мәктәбе быел дүртенче кат уздырылды. Чараны оештыруның максаты – фәнни һәм фәнни-педагогик кадрлар әзерләү дәрәҗәсен күтәрү, талантлы яшьләрне фән үсешенең өстенлекле юнәлешләре буенча фундаменталь фәнни тикшеренүләрдә катнашуга җәлеп итү, халыкара кооперация һәм яшь галимнәрнең, аспирантларның һәм магистрантларның мобильлеген арттыру нәтиҗәсендә фән һәм мәгарифнең дәрәҗәсен күтәрү. Халыкара яшьләр фәнни мәктәбе эшендә быел Үзбәкстан, Азәрбайҗан, Мәскәү, Санкт-Петербург, Уфа шәһәрләре, Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе галимнәре, республиканың фәнни һәм фәнни-мәгариф учреждениеләре, массакүләм мәгълүмат чаралары вәкилләре һ.б. катнашты. Фәнни мәктәп кысаларында Россия һәм якын чит илләрдән чыганак белеме, сәнгать белеме, археография өлкәсендә эйдәп баручы галимнәрнең лекцияләре тыңланды.

2022 елның 8–9 декабрендә Мәскәүдә халыкара иҗтимагый оешма һәм Россия Федерациясе мөселманнары Диния нәзарәте ярдәме белән Идел буе Болгар дәүләтендә ислам дине кабул ителүнең 1100 еллыгын бәйрәм итү кысаларында «Гаделлек һәм уртачалык: дөнья низамының илаһи прин-

циплары» дигән исем астында XVIII Халыкара мөселман форумы узды. Форумда дин әһелләре, академия җәмәгатьчелеге вәкилләре, дөньяның 30 иленнән, шул исәптән Азәрбайҗан, Беларусь, Мисыр, Һиндстан, Индонезия, Ирак, Иран, Казакъстан, Катар, Берләшкән Гарәп Әмирлекләре, Пакъстан, Согуд Гарәбстаны, Төркия, Үзбәкстаннан вәкилләр катнашты. Чарага Татарстан Республикасыннан ТР Премьер-министры урынбасары, Бөтендөнья татар конгрессының Милли Шура рәисе Васил Шәйхразыев барды һәм пленар утырышта чыгыш ясады. Ул Татарстан Республикасы Президенты һәм Хөкүмәте исеменнән форум эшендә катнашучыларны сәламләде, чараның мөһимлеген ассызыклады.

2022 елның 9 декабрендә Россиянең хәзерге заман тарихы үзәк дәүләт музеенда «Ислам Бакчалары. Гасырлар аша иман нуры» күргәзмәсен ачу тантанасы узды. Әлеге чарада Татарстан Республикасы Премьер-министры урынбасары, Бөтендөнья татар конгрессының Милли Шура рәисе Васил Шәйхразыев катнашты. Күргәзмә Идел буе Болгар дәүләте халыклары тарафыннан рәсми рәвештә ислам дине кабул ителүгә 1100 ел тулуга багышланган һәм рәсем сәнгате әсәрләре аша Россия мөселманнары тарихының төп вакыйгаларын һәм шәхесләрен ачуга юнәлдерелгән. Экспозициядә «Россия дәүләте мөфтиләре: империядән-федерациягә», «Мәскәү җамигъ мәчете имамнары» портретлары һәм «Мәдинә» нәшрият йортының шәхси коллекциясеннән Илдар Акжигитов, Рөстәм Хуҗин, Ләйлә Хәсьянованың сәнгать әсәрләре тәкъдим ителгән. «Ислам бакчалары. Гасырлар аша иман нуры» күргәзмәсе Россия Федерациясе мөселманнарының Диния нәзарәте һәм «Мәдинә» нәшрият йорты ярдәме белән оештырылды. Ул 2023 елның 15 гыйнварына кадәр эшлиячәк.

2022 елның 12 декабрендә Габдулла Тукайның Казандагы әдәби музеенда Тукайның «Күңелле сәхифәләр» китабы тәкъдим ителде. Бу – Габдулла Тукай үзе исән вакытта нәшер ителгән китапның репринт вариантларын кулланып әзерләнгән яңа форматтагы басма. Габдулла Тукайның «Күңелле сәхифәләр» китабы беренче тапкыр 1910 елда Казанда «Сабах» нәшрияты, «Милләт» типографиясендә гарәп графикасында нәшер ителә. 2022 елгы басма Татарстан Республикасы Милли музее фондларында, Габдулла Тукай әдәби музее экспозициясендәге нөсхәләргә нигезләнеп, бөтен үзенчәлекләрне саклап әзерләнгән. Әлеге китап – Г. Тукайның әдәби музее белән Татарстан китап нәшриятының берничә елга сузылган ныклы хезмәттәшлеге нәтиҗәсе.

2022 елның 14–15 декабрендә Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Ш. Мәрҗани исемендәге Тарих институты һәм Алтын Урданы өйрәнүче галимнәрнең Халыкара ассоциациясе тарафыннан «Идел буе Болгарында һәм Алтын Урдада ислам кабул ителүнең цивилизацион әһәмияте: Россиянең Урта гасырлар тарихында интеграцион процесслар» дип исемләнгән VII Халыкара

Алтын Урда форумы оештырылды. Чарада Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты галимнәре актив катнашты, халык иҗаты бүлеге баш фәнни хезмәткәрләре, филология фәннәре докторлары Лилия Мөхәмммәтҗанова, Илсөяр Закирова татар дастаннарына багышланган фәнни докладлар белән чыгыш ясады.

2022 елның 16 декабрендә Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе Г. Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтында «Хәзерге дөньяда традицион мәдәниятне саклау һәм үстерү тәҗрибәсе» дип аталган I Халыкара конференция узды. Чара Сәнгать белеме үзәге тарафыннан халык сәнгатен популярлаштыру һәм мәдәни традицияләрне, тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен, этномәдәни күптөрлелекне, барлык халыкларның мәдәни үзенчәлеген саклап калу максатыннан игълан ителгән Россия халыкларының мәдәни мирасы елы кысаларында оештырылды. Конференциядә традицион мәдәниятнең төрле формаларындагы тарихи үзенчәлекләр, шулай ук Татарстанда, Төньяк Кавказ (Дагстан, Ингушетия) республикаларында, Кавказ арты (Азәрбайҗан, Грузия) һәм Үзәк Азия (Казакъстан, Үзбәкстан) илләрендә этномәдәниятне саклау һәм үстерү мәсьәләләре каралды.